

This is a self-archived version of the original publication.

The self-archived version is a publisher's pdf of the original publication.

To cite this, use the original publication:

Haapasalo, M. 2021. Merkityksellisiä kohtaamisia – taidepedagogit luovat uutta normaalia. Talk-verkkolehti, Taide / Art 14.4.2021.

Link to the original publication: [URL](#)

All material supplied via Turku UAS self-archived publications collection in Theseus repository is protected by copyright laws. Use of all or part of any of the repository collections is permitted only for personal non-commercial, research or educational purposes in digital and print form. You must obtain permission for any other use.

Merkityksellisiä kohtaamisia – taidepedagogit luovat uutta normaalia

14.04.2021

Kirjoittaja

Minna Haapasalo lehtori, esittävän taiteen koulutusvastaava, teatteripedagogi ja esiintyjä, Turun AMK /Taideakatemia

Koronapandemia on pajastanut toimintatapojen haavoittuvuuden ja pakottanut päivittämään mm. näkemyksiä megtrendeistä. Kyky sopeutua yllätyksiin ja epävarmuuteen, resilienssi, uuden oppiminen ja luovien ratkaisujen löytäminen ovat keskeisiä taitoja vielä painokkaammin kuin aiemmin ymmärrettiin. Merkityksellisyyden kaipuu on kuitenkin entisellään. Tässä artikkelissa tarkastellaan sitä, miten taiteilijat ja taidepedagogit johdattelevat merkityksellisten hetkien äärelle.

Läppärin näytöllä on useita pieniä kuvia. Yhdessä jongleerataan, toisessa tanssitaan tanssisalissa, kolmannessa selloduo soittaa maskit päässä. Yksi esiintyjä puhuu runon sanoja suoraan kameralle. Meneillään on videovälitteinen esitys.

”Sinut

varmaankin

toi Merihevonen.

Sinä

istuen

siipien välissä

pidit kiinni okaisen ratsun piikkiharjasta.

Sinä

avasit silmäsi taivaanrannaksi

katsoit minua, ja merta, ja hiekkaa.”

Muissa ruuduissa näkyy liikuttuneita katsojia, jotka on kutsuttu katsomaan tätä viiden minuutin mittaista **Lahja**-esitystä, jonka Turun AMK:n Taideakatemian esittävän taiteen ja

musiikin opiskelijat ovat tarjoilleet kutsuvierailleen ja esittäneet tallenteena Taiteidenvälisten projektipäivien seminaarissa.

Lahja videopalaverissa

Pandemian kiihdyttämässä toimintatapojen muutoksessa – uudessa normaalissa – esiintyvän taiteilijan ja taidepedagogin työ voi toteutua myös etätoteutuksena järjestettynä liveteoksena. Tällöin esiintyjät ja yleisö ovat samaan aikaan läsnä, mutta eivät fyysisesti samassa paikassa vaan omilla koneillaan. Toiset esiintyvät, toiset vastaanottavat. Se, että näkee yhtä aikaa teatterin, musiikin, sirkuksen ja tanssin ammattiopiskelijan taitoja, on harvinaista katsojille. Ilmeistä näkee, että henkilökohtainen kutsu saamaan esityksen muotoinen lahja koskettaa kokijoita.

Sain taidepedagogina ja Turun AMK:n Taideakatemia teatterin lehtorina kokea maaliskuussa 2021 yhden merkityksellisen kohtaamisen voiman. Esittävän taiteen ja musiikin taiteidenvälisen projektipäivien päätösseminaari sai minut miettimään toimintatapojen uutta normaalia, jota olemme muovaamassa niin henkilökohtaisissa valinnoissa töitä tehdessämme kuin erilaisina yhteisinä koko yhteiskunnassa.

Kuva: Ville Saarikoski.

Pandemia pakotti joustavuuteen ja luovuuteen

Maailmanlaajuinen pandemia ravistelee yhteiskuntia, instituutioita, yhteisöjä ja jokaisen yksion elämää. Keskinäisriippuvaisessa maailmassa se, mitä tapahtuu toisella puolella maailmaa, on hetkessä omalla kotiovellamme.

Sitra päivitti 2020 alussa julkaistuja megatrendejä koronapandemian puhjettua uudestaan. **Timo Hämäläinen** ja **Katri Vataja** (2020) kirjoittavat, kuinka korona paljasti yhteiskunnan haavoittuvuuden. He viittaavat systeemitutkijoihin puhuessaan ”metakriisistä”, historiallisesta murroskohdasta, jossa vanhat ajattelumallit ja organisoitumistavat eivät enää riitä monimutkaistuvan yhteiskunnan ja epävarmuuden hallintaan. Koronakriisi on herättänyt keskusteluun pitkälle viedyn taloudellisen työnjaon ja tehokkuusajattelun riskeistä kriisitilanteessa.

Toimintatapojen hierarkkisuus, jäykät toimintamallit ja kapeissa siiloissa toimiminen muodostuvat helposti esteiksi, kun kriisitilanteesta luodaan toimintamalleja kohti uutta normaalia.

Taiteen ammattilaiset ja taidepedagogiaan erikoistuneet yhteisöt ovat pystyneet joustamaan ja luomaan nopeasti uusia toimintatapoja. Moni lapsi ja nuori on pystynyt harrastamaan soveltaen taiteen perusopetuksessa.

Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa sanotaan, että taiteeseen sisältyvät esteettisyyden, eettisyyden ja ekologisuuden kysymykset ohjaavat pohtimaan ja arvioimaan, mikä elämässä on merkityksellistä ja arvokasta. Opinnot tukevat oppilaiden luovan ajattelun ja osallisuuden kehittymistä. Taiteen perusopetus vahvistaa oppilaiden identiteettien rakentumista ja kulttuurisen lukutaidon kehittymistä. Taiteen perusopetuksen tehtävänä on rakentaa kestävää tulevaisuutta taiteen keinoin. (Opetushallitus 2021.)

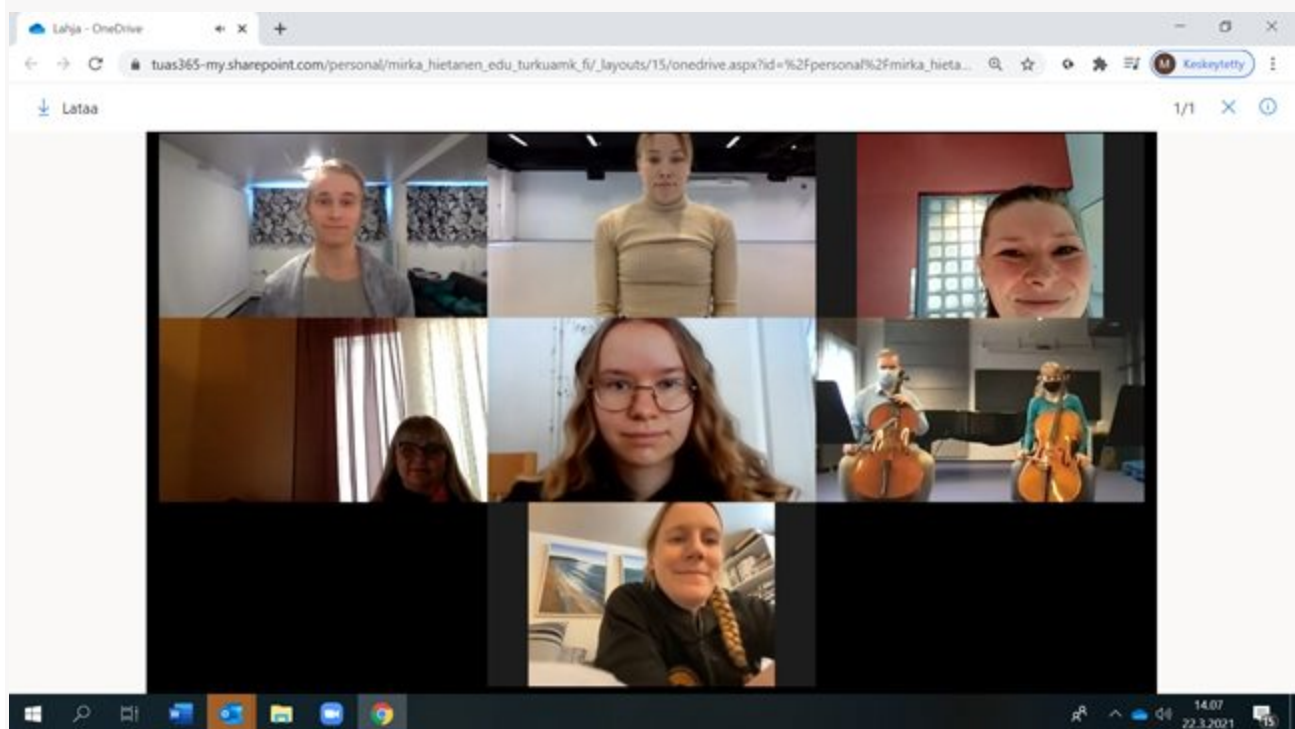
Ihmisellä on lajina valtava tarve kohtaamiseen ja vuorovaikutukseen. Tarvitsemme sitä, että kokoonnumme samaan aikaan ja samaan paikkaan tekemään kokemaan asioita yhdessä. Kommunikaatiostamme valtaosa on non-verbaalisten eleiden lukemista. Tämä kolmiulotteisuus katoaa näytöillä. Ihmisten vapaa-ajan viettotavat, konsertit, esitykset, tapahtumat ja monien taideharrastukset ovat tällä hetkellä tauolla, ja samaan aikaan taiteen ammattilaiset ratkovat pulmaa, millä tavalla tätä hyvinvoinnin kannalta olennaista ravintoa voidaan jälleen tehdä ja kokea.

Livetilanteiden rinnalla olemme alkaneet toimia digitaalisesti, etäyhteyksin. Olemassa olevalla tekniikalla ääntä ja kuvaa voi siirtää ilman viivettä paikasta toiseen. Jossain määrin taidetta on voinut koko pandemian ajan tehdä ja kokea myös internetissä. Moni taiteentekijä ja taidepedagogi on ottanut haltuun uusia digitaalisia alustoja, joilla jakaa omia töitään tai osallistaa oppilaitaan. Vaikka suuri osa vuorovaikutusta latistuu näytöllä, voi jo nyt todeta,

että myös etäyhteyden kautta on mahdollista puhua taiteen kielellä, voi koskettaa, voi antaa elämyksiä. Joitain etäisyyksiä ja esteitä voimme ylittää älypuhelimien ja nettiyhteyden avulla.

Poikkeuksellisesta tilanteesta huolimatta taidetta on tehty, harrastettu, opiskeltu ja esitetty erilaisin versioin.

Taiteen tekijät ja taidepedagogit ovat jo nyt kokeilleet, kehittäneet ja oppineet uusi toimintatapoja. Turun AMK:n Taideakatemia esittävän taiteen ja musiikin opiskelijat tekevät taiteidenvälisissä projektipäivissä digitaalisia teoksia. Konsertteja ja esityksiä on striimattu ja striimataan monien katsojien saavutettavaksi. Esityksen tekemistapoja ja muotoja on muokattu terveysturvallisiksi. Tämä kehittäminen jatkuu, ja vuoden päästä olemme jälleen viisaampia uudesta normaalista.

Kuvakaappaus Lahja-teoksen tallenteesta. Mukana Suvi Aarrekarri, Roni Heino, Anna Helander, Mirka Hietanen ja Ruben Honkanen.

Miten kasvattaa kykyä muutokseen?

Maailmanlaajunen pandemia korostaa entisestään yllätyksiin ja epävarmuuteen sopeutumisen kykyä, uusien toimintamallien omaksumiskykyä sekä entistä suurempaa tarvetta resilienssiin eli kykyyn säilyttää toimintakyky muutoksen keskellä. Jokaisen kyky kohdata kriisejä ja häiriöitä on viimeisen vuoden aikana tullut testatuksi.

Timo Hämäläinen ja Katri Valaja (2020) kysyvät, miten vahvistaa resilienssiä. Ensimmäinen strategia on systeemin yksinkertaistaminen. Taidepedagogi miettii, millä tavalla tehdään asioita, joita voi tehdä kotona, pienissä ryhmissä tai lähipuistossa.

Vähennetään monimutkaisuutta, karsitaan ja yksinkertaistetaan.

Toinen strategia Hämäläisen ja Valajan mukaan on toimintamahdollisuuksien ja vaihtoehtojen kasvattaminen niin, että pystymme vastaamaan yhä kompleksisimpiin haasteisiin. Millaisilla uudistuksilla voidaan vahvistaa toimintakykyä? Millaisia uudistumisen, oppimisen ja kehittymisen mahdollisuuksia kriisissä avautuu, ja miten niihin tartutaan?

Kirjoittajat vastaavat, että tarvitaan ajattelumallien monipuolistumista, henkistä kasvua, erilaisten näkemysten ja arvojen ymmärtämistä sekä uudenlaista yhteistyökykyä ja luottamusta yli rajojen.

Kuva: Pixabay.

Mikä on merkityksellistä?

Muutoksen keskellä merkitykselliset asiat korostuvat. Merkityksellisyys on filosofi **Frank Martelan** (2020) mukaan yksi elämän peruskysymyksistä. Inhimillinen tarve merkityksellisyydelle korostuu kriisiaikoina, kuten globaalin pandemian keskellä. Koronapandemia on vaikuttanut taiteen ammattilaisten ja taiteen opiskelijoiden elämään. Olemme muovanneet tapoja toteuttaa taidetta ja taidepedagogisia kohtaamisia. Kirjassaan

Elämän tarkoitus, suuntana merkityksellinen elämä (2020) Frank Martela esittää, että merkityksen puute on vakava psyykkinen puutostila. Ihminen etsii aina merkityksellisyyttä elämän väliaikaisuuden ja mielivaltaisuuden keskellä, ja sen puuttuminen sairastuttaa yksilöt ja yhteisöt. Tietoisuus elämän mahdollisesta kosmisesta tarkoituksettomuudesta ilmenee usein epämääräisenä pahana olona, defensiivisyytenä eli puolustuskannalla olemisella sekä epävarmuutena omista elämänarvoista ja tavoitteista.

Onnellisuuden tavoittelu ei ole ratkaisu merkitykselliseen elämään, vaikka kulttuurimme muistuttaa jatkuvasti onnellisuuden velvoitteesta. Päinvastoin kiihkeä onnellisuuden tavoittelu voi johtaa sitoutumattomuuteen ja kykenemättömyyteen nauttia hetkestä. Myöskään raha ei ratkaise merkityksellisyyden kokemusta. Martelan mukaan ekstistentiaalisen ahdistuksen ratkaisu ei ole tyytyä elämän absurdiuteen eikä harhautua romanttiseen, individualistiseen merkityksen etsintään.

Merkityksellisyys rakentuu yhteisen ihmisyyden varaan. Elämän tarkoitus ja elämän merkityksellisyys ovat kaksi eri asiaa.

Tärkeämpää kuin löytää universaali kaiken elämän tarkoitus on vastata itselleen kysymykseen, millä tavalla teen tämän päivän itselleni merkitykselliseksi.

Päivittäiset valinnat ja hetket, jotka tuntuvat arvokailta, ovat avain. Jokainen on oman elämänsä keskellä, koettavassa tilanteessa.

Martela kehottaa tutkimaan omia viimeaikaisia kokemuksia, mitkä niistä ovat merkityksellisempiä kuin toiset. Kun erottaa arvokkaan hetken, voi tehdä valintoja, jotka tuottavat lisää merkityksellisiä kokemuksia. Martela ohjaa tasapainoon pelkän itsensä palvelemisen ja pelkän toisten palvelemisen sijaan. Hän kehottaa olemaan yhteydessä muihin ihmisiin, auttamaan muita, olemaan yhteydessä itsen ja omien kykyjen käyttöönottoon omien tavoitteiden mukaisesti.

Taide voi tehdä elämän merkityksellisyyden näkyväksi ja kuultavaksi.

Taiteilijat ja taidepedagogit ovat usein merkityksellisten hetkien luojia. Suunnitellessaan opetusta tai teosta taidepedagogi kysyy, millaisia taiteen tekemisen muotoja tämä tilanne vaatii ja ehdottaa? Tilanteen mukaan hän tekee valintoja siitä, mitä opettaa ja miten opettaa. Hän valitsee sen, millaista teosta alkaa työstää. Yhteiskunnallisen kriisin aika vaatii uudenlaisia valintoja.

Uuden normaalin luomisen tilanteessa ei ole hyvä pelkästään yksinkertaistaa, pienentää, karsia ja peruuttaa. Uuden normaalin luomisessa on tarpeen luoda yhteyksiä ja tehdä merkityksellinen näkyväksi. Taide voi luoda yhteyksiä ihmisten elämän merkityksellisiin asioihin sekä toisiin ihmisiin. Martela kiteyttää sen näin: Elämän merkityksellisyys syntyy siitä, että tekee itsestään merkityksellisen muille ihmisille.

Joskus merkityksellinen kohtaaminen voi päättyä, kuten viiden minuutin **Lahja-**esitys, **Semjon Kirsnovin** runon Alussa sanoihin:

”Sinä

avasit silmäsi taivaanrannaksi

katsoit minua, ja merta, ja hiekkaa.

Ja minut oli luotu

että äkkiä tällä rannalla

näkisin

sinut.”

Lähteet

Hämäläinen, Timo & Vataja, Katri 2020. Korona paljasti yhteiskunnan haavoittuvuuden. Sitra. <<https://www.sitra.fi/artikkelit/korona-paljasti-yhteiskunnan-haavoittuvuuden/>> Viitattu 1.4.2021.

Kirsnov, Semjon 1963. Alussa. Teoksessa Idän ja lännen runot: valikoima Neuvostoliiton ja Amerikan uutta runoa. Toim. ja suom. Markku Lahtela ja Anselm Hollo Helsinki : Weilin & Göös.

Martela, Frank 2020. Elämän tarkoitus. Suuntana merkityksellinen elämä. Helsinki: Gummerus.

Opetushallitus 2021. Taiteen opetussuunnitelman perusteet. <<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/taiteen-perusopetuksen-opetussuunnitelman-perusteet>> Viitattu 1.4.2021.